

Dovilė ZUOZAITĖ

„ESU PAMIŠĖS DĖL GARSO...“

Multiinstrumentininkas, kompozitorius, pasaulio muzikos (World music) skleidėjas, edukatorius, prodiuseris Saulius PETREIKIS, dar mokykloje pradėjęs pažinti su profesionaliąja muzika nuo trimito, šiandien kviečia į tikrą instrumentų karalystę. Joje – mūsų šalies, klasikinės, pasaulio etnomuzikos garsynas, kuriame Saulius nuolat ieško naujo, nuoširdaus, meditatyvaus, o kartais ir žaismingo skambesio. Jo kūrybos gijos, susipynusios su gausia stilių įvairove, veda ne tik į egzotiškiausią pasaulio šalį, bet jungia dabarties ir anuometinį muzikos laiką, per kurį atsiveria mūsų senieji liaudies instrumentai, jų tradicijos. O kai visa tai sustiprinama įtaiga ir nežemiškumu, Sauliaus koncertų neužtenka vien klausytis, juos reikia ir stebėti, matyti kiek kitokį, mums neatrastą pasaulį, į kurį muzikos „Šamanas“ sutiko įsileisti ir papasakoti apie tai daugiau.

‘I AM OBSESSED WITH SOUND ...’

Having been introduced to professional music while still at school through the trumpet, Saulius PETREIKIS (b. 1984), a multi-instrumentalist, composer, advocate of world music, educator and producer, invites us today into a true kingdom of instruments. In it, we can expect a soundscape consisting of folk, Classical and world music, in which Petreikis is constantly looking for new, sincere, meditative and sometimes even playful chimes. His creative chords, intertwined with a vast variety of styles, take you not only to the world's most exotic countries, but also connect the present with the past of music, which in turn reveals our old folk instruments and their traditions. And when it is all amplified by Petreikis' mesmerism and extra-terrestriality, it is not enough merely to listen to his concerts, they need to be observed. We need to see a world that is a little different, not yet discovered by us, into which the 'shaman of music' has agreed to admit the musicologist Dovilė ZUOZAITĖ and tell her more about it.

Koncertas su styginių sekstetu. Šv. Kotrynos bažnyčia,
2018, spalio 15. Ryčio ŠEŠKAIČIO nuotrauka

Iš ko kaupiama Jūsų kūrybinė patirtis, kieno tai atspindys?

Kūryba – tai ieškojimas savęs, emocinio būvio, noro kurti, groti, tobulėti, pasiekti kuo platesnius muzikos tolius. Tai mano santykio su aplinka atspindys, to, kuo gyvenau vaikystėje, ką mačiau iš tėvo, senelio (abu buvo liaudies muzikantai), kas mane supo – miškai, laukai, ežerai, upės. Tai mano girdėta muzika. Vidinis balsas ir dabar tebeneša ten. Iš naujo atrandu savo mažą kaimelį Žemaitijoje prie Platelių ežero. Žvelgiant iš žemiškos pusės, tai yra darbo atspindys, nes kūryba – taip pat darbas. Be įkvėpimo, polėkio, tam tikros nuotaikos, reikalingi dar ir įgūdžiai, kuriuos reikia išlaikyti, lavinti. Žinios lieka, bet pats kūnas, jeigu nėra nuolatinio įpročio imti instrumentą į rankas, mėgsta tingėti, ir padarius ilgesnį pertrauką, tai atsiliepia. Tame nėra jokios magijos.

Jūsų gyvenime muzika ir gamta eina lygiagrečiai. Koks tas gamtos skambesys?

Dažnai būnu pagautas polėkio iš gamtos. Paskutinius penkerius metus mano kūrybinės erdvės persikėlė į uždaras vietas, bet iki tol visą muziką rašydavau tik gamtoje – įkvėptas peizažo, garsų, įspūdžių, vėjo, lapų šiugždenimo, kvapų. Ir dabar gamtos inspiracija didelė. Būdamas joje, aš geriausiai galiu vienu metu ir atsipalaiduoti, ir susikoncentruoti, ir pailsėti. Gamtos skambesys yra tai, ko man trūksta ir ko aš negaliu rasti kitur – tyrumo, atvirumo, neapbrėptas erdvės

Koncertas su styginių sekstetu. Šv. Kotrynos bažnyčia, 2018, spalio 15. Ryčio ŠEŠKAIČIO nuotrauka

pojūčio, grožio pakylėjimo. Norisi jausti gyvą emociją, skoni, natūralumą. Tik tada pavyksta geriausias kūrinis „pagauti“. Nes muzika – tai dvasinė harmonija su gamta, minčių ramybės šaltinis.

O kaip Jus „pagauna“ naujas instrumentas, ar Jūs jį, ar jis Jus pasirenka?

Skambesio reikalingumą padiktuoja nuotaika. Ir tada užgimsta mintis, kokį garsą galiu atrasti su vienu ar kitu instrumentu. Kiekvienas jų yra labai savitas, turi išskirtinį charakterį, spalvą. O instrumentus girdžiu vidinėmis spalvomis, tembriniais atspalviais. Tas jutimas ir leidžia parinkti geriausią variantą. Esu įvaldęs gana didelę paletę, nuo visos grupės varinių iki medinių pučiamųjų, neskaitant kanklių, etninių pasaulio tautų įvairių instrumentų.

Pirmasis sąlytis su instrumentu atneša tą atradimo malonumą, tokį, kokį mes matome vaikuose, kai jie patiria naujus dalykus, kaip jie moka džiaugtis, žavėtis. Ir tuomet net nepajunti, kaip lengvai ateina koks nors motyvas. Kiekvienas naujas instrumentas atsineša savo temą, o yra net tokių, kuriais groju tik viename kūrinyje.

Kokį kelią reikia nueiti, kad naujai paimtas instrumentas suskambėtų scenoje?

Daug kas priklauso nuo instrumento. Yra tokių, kurių grojimo technika artima jau įvaldytiesiems. Jei puikiai groji, tarkim, fleita, giminingi instrumentai bus kaip šokis, kurį jau

moki, o beliks tik žingsnelius pasikartoti. Tuomet gali praeiti vos kelios dienos po instrumento įsigijimo, ir tu jau groji koncerte. Būna, kad technikai perprasti prireikia ir metų, kol pasieki reikiamą lygį. O pasitaiko taip, kad jau įvaldytą instrumentą palieki ilgesniam laikui, ir vėl tada užtrunka, kol jį atgaivini.

Grojant sudėtingesniais instrumentais labai svarbu pasitelkti Mokytoją. Tau jis parodys kelią, o toliau pats turėsi būti sau stebėtoju, mokytoju, nes tikrasis Mokytojas negalės su tavimi būti visuomet kartu. Yra ir kitas dalykas – aš niekada nepagrosiu geriau nei to krašto muzikantas, kuris visą gyvenimą girdėjo autentišką muziką ir kurią atkartojo iš tėvų, senelių, prosenelių. Mano tikslas yra perprasti instrumento subtilybes ir perteikti juo savo vibracijas, o ne bandyti brautis į gelmes, kitaip atsidursiu tik to žanro rėmuose, susižavėsiu rytietišku instrumentu ir fanatiškai užsidarysiu. Tačiau šiuose procesuose nieko nėra neįmanomo. Tarkim, tas gerklinis dainavimas, mūsų klasikinės mokyklos požiūriu, atrodo čia tikrai ne mums. Bet tereikia išdrįsti. Tie pirmieji žingsniai labai svarbūs ir geriausia juos žengti kartu su Mokytoju. Bet bandyti reikia ir vienam, nebijoti nudegti ir patirti nesėkmių. Pažiūrėkime į vaikus: jie nuvirsta, atsikelia, nusivalo ašaras ir toliau bėga. Ir mums reikia nebijoti tų eksperimentavimų, griuvimų, ir tada lengviau gyventi.

Ar ta instrumentų įvairovė ir atsirado iš to noro pirmąsyk patirti, išbandyti?

Jau vaikystėje buvau apsuptytas instrumentų. Pradėjęs mokytis trimito, išbandžiau gitarą, mudu su broliu eksperimentuodavome mėgdžiodami tėtį, kuris grojo penkiais instrumentais. O atvykęs į Vilnių tęsti trimito studijų, atradau visą instrumentų lobyną. Tai man suteikė sparnus, su tuo atėjo veržlumas, dinamiškumas, greitis. Instrumentų pasaulis tave gali trumpam nuskraidinti į vieną šalį, iš jos keliauji dar kitur, kad ir į pasaulio kraštą. Esu pamišęs dėl garso, neturėčiau tiek instrumentų – nebūtų tokios pasirinkimo įvairovės. Ar man liūdna, ar esu pakylėtas, visoms nuotaikoms yra atitinkami garsai. Jie ir suteikia man ramybę, galėjamą medituoti.

Ar įmanoma išskirti, koks instrumentas Jums yra brangiausias?

Tyla. Jos ir muzika pati tyriausia. Daug ko iš jos semiuosi, kitaip perkaistų „kolonėlės“.

O ką Jums reiškia scena?

Ji yra gyvenimas, namai, kuriuose viskas artima ir tikra. O kuo paprastesnis pats esi, tuo lengviau publika pajunta tą ryšį, energiją, vibraciją. Atlikėjai visada gerai jaučia žiūrovą, o jie – mus. Todėl scenoje negalime būti nei per daug liūdni, nei per daug pakilūs, nes čia akimirksniu šeiminingas yra muzika, – kaip upės tėkmė, įvairi, srauni, kintanti.

Esate pasaulio etninės muzikos (World music) ambasadorius Lietuvoje. Kokia tai muzika?

Pagal terminą tai yra ne tik Azijos, Afrikos, Okeanijos, Lotynų Amerikos, bet ir Vakarų kraštų muzika su rytietiškais, egzotiškais motyvais. Todėl sakyčiau, kad pasaulio muzika yra visa muzika su etniniais elementais, nuo kokio nors šamanizmo, dunksėjimo, bildėjimo, skrebenimo iki labai rimtos ir sudėtingos muzikos. Mano atliekamoje pasaulio etninėje muzikoje rasime įvairiausių žanrų, muzikos stilių nuo klasikos iki džiaz ar net elektronikos, liaudies muzikos. Tačiau visi žanrai turi tekėti kaip upės ir natūraliai lieti vienas su kitu. Mėgstu švarią muziką, ir gal todėl belgų kritikai mano kūrybą yra įvertinę kaip filmų takelių muziką. Tenka pripažinti, kad kinematografiškumas neatsiejamas nuo mano muzikos, kuri turi tam tikro gylio ir svorio.

Koncertas su styginių sekstetu.
Šv. Kotrynos bažnyčia, 2018, spalio 15.
Ryčio ŠEŠKAIČIO nuotrauka

World muzika iš karto asocijuojasi su kelionėmis. Kaip pasaulio tolybių garsai pasiekia Jus?

Iš mokytojų. Jie dabar visi pasiekiami Europoje, todėl man visai nebūtina keliauti į tolimiausią egzotišką šalį. Nesu keliautojas, nes adrenalino gaunu pakankamai ir prieš koncertus. Tu nerasi autentiškos muzikos atsistojęs kur nors Tbilisio aikštėje, gatvėse ar restorane. Be to, laikas man be galo brangus, ir jei keliauju, tai kryptingai, viską susiplanavęs ir dažniausiai su koncertais. O kai lieka laisvalaikio, pasineriu į grojimus, kūrybą ar organizacinius darbus, prodiusavimą.

Instrumentų įvairovėje, kurią esate įvaldęs, savo vietą yra atradę ir mūsų šalies senieji instrumentai. Kokia pasaulio muzikos įtaka mūsų šalies etno sklaidai?

Į senuosius mūsų liaudies instrumentus atsigrežiau po kelionių į tolimus kraštus. Supratau, kad su kitomis šalimis mus labiausiai gali suartinti tik etno paveldas, kurį privalome branginti. Tačiau mes negalime visko savintis ir sakyti, kad lietuvių liaudies instrumentai yra tik mūsų. Tarkim, ragai, lumzdeliai, molinukai, dūdmaišis yra ne tik mūsų šalyje. Aišku, kitur tie instrumentai kitaip vadinsis, skirsis skambesiu, konstrukcija. Ir kai pradėdi gilintis, tos instrumentų kilmės nuveda labai toli, nes tai yra pasaulio daiktai, keliavę visur su žmonėmis. Yra išrasta ir mūsų dalykų, bet kas mus labiausiai skiria ir ką turime išlaikyti, tai temperamentas, charakteris ar netgi melancholija. Todėl per savo atliekamą muziką ir bandau parodyti, kaip esame susiję su kitomis tautomis, kaip mūsų kultūra dera toje muzikos begalybėje. O kai apskrieji pasaulį, visuomet gera sugrįžti namo.

Jūsų koncertuose galima išgirsti nemažai retų instrumentų, kur jau vien pavadinimai mažai žinomi ar išvis negirdėti. Kaip bandote šviesti publiką?

Manau, klausytojui pirminis įspūdis ateina per skambesį, o tik po to – kitos instrumento savybės. Visuomet stengiuosi dalintis tuo, ką pats esu patyręs. Daugiausia pasakoju apie pučiamuosius, nes jų grupė mano kolekciijoje yra gausiausia. Be galo įdomios būna instrumentų atsiradimo istorijos, įvairios legendos, kokie buvo to meto kūrėjai, atlikėjai, dabartinis jų likimas. Tuomet ir paaikškėja publikai, kad jau turime

Sauliaus Petreikio asmeninė fotosesija.
2018, rugpjūčio 25.
Ryčio ŠEŠKAIČIO nuotrauka

ir tokių instrumentų, kurie bebaigią išnykti. Taip nutiko su senovine diatonine birbyne, kuria dabar Lietuvoje groja vos keli žmonės. Su ja buvo atliekamos nedidelės apimties melodijos, šokiai, sutartinės, dainos, tiriavimai. Birbynės buvo gana paprastos, padarytos iš šiaudo, karklo, galvijo rago ar plunksnos su labai nedideliu diapazonu. XX amžiaus pirmojoje pusėje pamažu pradėta plėsti jos garsines galimybes, kad tiktų sceniniams kūriniams atlikti. 1950 metais ji galutinai buvo pakeista į chromatinį, moduluotą instrumentą, kuris jau leido atlikti ir naujus, sudėtingesnius kūrinius, parašytus mūsų kompozitorių.

Žvelgiant iš istorinės pusės, liaudies instrumentai visuomet buvo kiek nuošaliau nei dainos. Jos plačiau skelbti pradėtos jau nuo XIX amžiaus pradžios, o instrumentinės muzikos pavyzdžių pasirodė tik XX amžiaus pradžioje, ir tai kartu su dainuojamąja tautosaka. Vienas tokių pirmųjų rinkinių, kuriame greta liaudies dainų įdėta ir nemažai instrumentinės muzikos, tai Adolfo Sabaliausko „Lietuvių dainų ir giesmių gaidos“ (1916). O pirmojo atskiro leidinio, skirto vien instrumentinei muzikai, laukta iki 1959-ųjų, kai dienos šviesą išvydo Stasio Paliulio „Lietuvių liaudies instrumentinė muzika“ su 400 pučiamųjų liaudies instrumentų kūrinių.

O kaip bandote atgaivinti senąsias instrumentų tradicijas, kaip neleidžiate joms dūlėti?

Senieji instrumentai – tai mano hobis, o man vienam gaila turėti tiek instrumentų ir jais nesidalinti. Taip ir susiklostė edukacinė kryptis. Yra parengtas internetinis puslapis *ltinstrumentai.lt*. Jame galima rasti kartu su etnomuzikologe Varsa Liutkute Zakariene parengtus instrumentų aprašymus, pasiklausyti kūrinių ir improvizacijų, susipažinti su siūlomais natų pavyzdžiais. Taip pat yra įdėti 45 vaizdo įrašai, kuriuose mokome senųjų instrumentų grojimo pagrindų ir lietuvių, ir anglų kalbomis. Kurių instrumentų nevaldau, pasitelkiaiu savo kolegas.

Visuose darbuose esu ne vienas, savo profesionalumu ir polėkiu mane smarkiai veikia brolis Donatas, artimas scenos bičiulis Vytautas Mikeliūnas, kiti muzikai. Tad su jais tam tikrą edukacijos formą stengiamės išlaikyti ir leisdami albumus. 2017 metais išleidome apie 16 tradicinių senųjų instrumentų vinilą, CD ir knygelę „Lietava“. O 2018-aisiais į CD „Negirdėta Lietuva“ sudėjome jau 35 kūrinius, atliktus senaisiais instrumentais, taip pat su knygele. Tai yra nearanžuota muzika, atėjusi iš tos praeities, kai piemenėliai basi lakstė po laukus grodami, raliuodami. Ir ta lietuviška meditacija, malda mums visiems primena arba jausmiškai pažadina tai, kas mes esame, iš kur atėję. Ši muzika yra mumyse, tik ją reikia išleisti, – tą melodiją, susikalbėjimą, meilę.

Kalbant apie etno garsą, autentiškas skambesys – viena esminių jo savybių. Tačiau nemaža dalis koncertų yra garsinama. Ar dėl to nenukenčia garso natūralumas?

Tikrai ne. Geras įgarsinimas dar labiau sustiprina, nes yra visai tylių instrumentų, kurių net nesigirdėtų. Tačiau ar tas instrumentas tinkamai suskambės, priklauso ir nuo įgarsinimo kokybės. Nors Lietuvoje jau senokai nebe tamsūs laikai ir turime gerų profesionalų, tačiau tenka pripažinti – neprikaiš-

tingas įgarsinimas yra siekiamybė. Tu gali būti puikus atlikėjas, bet tavęs labai lengvai gali nelikti dėl įvairių techninių priežasčių. Todėl kartais klausytojas ir renkasi įrašus. Aišku, jie niekada nepakeis gyvo atlikimo, tačiau tai garantuoja garso kokybę (jei ji buvo užtikrinta įrašo metu), tu gali klausytis mėgstamo atlikėjo tau patogioj vietoj ir tinkamu laiku.

Šiomet Jūs etnoinstrumentų garsais papuošėte šimtmečio dainų šventę. Ką tai reiškė Jums, kaip etnomuzikos puoselėtojai?

Dainų šventėje dalyvavau pirmą kartą. Tai erdvė, kurioje kaip niekur kitur liaudies instrumentas randa savo vietą. Tik kartais ar konservatyvumas, ar baimė inėsti naujovių, ar kitos, galbūt institucinės, priežastys, dar neleidžia „išskleisti šiems instrumentams sparnų“. Tokiose šventėse senieji instrumentai jau turėjo pasirodyti 1990-aisiais, bet džiugu, kad jie naujam skambesiui tampa vis paklausesni, žmonės, išgirdę profesionalų grojimą, juos atranda. Dainų šventė yra bendrystė, ką pajaučiam vieni su kitais per dainą, žodį, garsą. Nebelieka jokios atskirties tarp klausančiojo ir dalyvaujančio. Bent per tai mes atsigręžiame į savo praeities turtus. Šių dienų žmogui paimti paprastą liaudies dainą ir ją išjausti, patirti kaip prieš šimtą metų jau nėra taip paprasta, jau nutrūkusi ta gija, kai daina lydėdavo visuose gyvenimo įvykiuose, darbuose. Tačiau ši šventė padeda tą archajiškumą priartinti nors truputėlį prie mūsų dienų. Mes buvome dainių kraštas, bet dabar jau nesame, nes reikia žiūrėti į paprastą žmogų, ne į muzikantus. Nedaug telikę dainuojančių, todėl ta tradicija yra prigesusi.

Visas etnomuzikos gylys – tai gyva vibracija žmoguje. Iš ten daina, lopšinė, sutartinė, instrumentų garsai. Deja, daug kas liko neužfiksuota, labai mažai turime profesionalių įrašų. Tačiau labai džiaugiuosi, kad yra žmonių, kurie ir dabar dar bando fiksuoti, įrašinėti, gaudyti kiekvieną brangų „lašelį“, o man, atlikėjui, tai didelė paskata, iš kurios daug ko galiu „prisimesti“ ir iš savo „indo“ dalinti kitiems. Labai dėl to džiaugiuosi, nes mes galim augti ir tobulėti tik turėdami savo stiprias šaknis ir dalindamiesi savo vaisiais.

Dovilė ZUOZAITĖ

SAULIAUS PETREIKIO PAVASARIO TURAS

„UŽ JŪRŲ MARIŲ“:

Balandžio 17 d. Panevėžio muzikinis teatras, Panevėžys

Balandžio 26 d. Šv. Kotrynos bažnyčia, Vilnius

Balandžio 27 d. Kauno kultūros centras, Kaunas